

УДК 658.011:658

Заїка С.О.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту
Харківського національного технічного університету сільського господарства
імені Петра Василенка

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА ТА ВАРИАНТИ ЙОГО ФОРМУВАННЯ

Визначено сутність категорії «інвестиційний потенціал підприємства» та його ролі при здійсненні інвестиційної діяльності. Розглянуто варіанти та особливості формування інвестиційного потенціалу та вплив на них зовнішніх і внутрішніх факторів. З'ясовано, що інвестиційний потенціал є вирішальним у забезпеченні економічного зростання підприємства та відіграє важливу роль у розвитку інших його потенційних можливостей за рахунок інвестиційної діяльності.

Ключові слова: інвестиційний потенціал, інвестиційні ресурси, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, зовнішні та внутрішні фактори інвестиційного середовища.

Заїка С.А. ИНВЕСТИЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ПРЕДПРИЯТИЯ И ВАРИАНТЫ ЕГО ФОРМИРОВАНИЯ

Определена сущность категории «инвестиционный потенциал предприятия» и его роль при осуществлении инвестиционной деятельности. Рассмотрены варианты и особенности формирования инвестиционного потенциала и влияние на них внешних и внутренних факторов. Выяснено, что инвестиционный потенциал является решающим в обеспечении экономического роста предприятия и играет важную роль в развитии других его потенциальных возможностей за счет инвестиционной деятельности.

Ключевые слова: инвестиционный потенциал, инвестиционные ресурсы, инвестиционный климат, инвестиционная привлекательность, внешние и внутренние факторы инвестиционной среды.

Zaika S.O. ENTERPRISE INVESTMENT POTENTIAL OPTIONS AND ITS FORMATION

The article is devoted to defining the essence of the category of «investment potential of the company» and its role in carrying out investment activities. It considered the options and features of the formation of investment potential and the impact on them of external and internal factors. It was found that the investment potential is crucial in the economic growth of the company and plays an important role in the development of its other potential opportunities through investment.

Keywords: investment potential, investment funds, investment climate, investment attractiveness, external and internal factors of the investment environment.

Постановка проблеми. Сучасна економічна ситуація в країні характеризується погіршенням тенденцій розвитку народного господарства. Підприємства працюють не на повну потужність, відповідно, знижуються обсяги виробництва, скорочується чисельність персоналу, з'являється заборгованість по заробітній платі. У таких умовах підприємствам необхідно здійснювати свою діяльність тільки при активному та ефективному використанні інвестиційного потенціалу, роль якого має величезне значення для самого підприємства та економіки країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню економічної категорії «потенціал» вчені-економісти завжди приділяли багато уваги, адже він водночас передбачає процес формування економічних ресурсів та визначення напрямків їх використання.

Поняття «потенціал» походить від латинського слова *potential* (сила), що означає приховані можливості. Нині під поняттям потенціалу розуміють накопичені на підприємстві ресурси, систему матеріальних та трудових факторів, які сприяють досягненню цілей виробництва.

Дослідженням інвестиційного потенціалу підприємств займаються багато провідних науковців. Серед них І.О. Бланк [1], Л.О. Ворсовський [2], В.М. Гець [3], І.З. Должанський [4], В.Л. Пілюшенко [5], О.С. Федонін [6] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на це, донині не існує єдиного визначення категорії «інвестиційний потенціал», остаточно не з'ясовано його значення у структурі потенціалу підприємства та функції у побудові стратегії розвитку підприємства.

Мета статті полягає у визначенні сутності категорії «інвестиційний потенціал» та з'ясуванні варіантів його формування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Потенціал підприємства можна представити як джерела підприємства, які спрямовані на досягнення певної мети в його діяльності. Структура потенціалу підприємства характеризується значною кількістю складових, до яких відносяться об'єктні (виробничий, фінансовий, інвестиційний потенціали) і суб'єктні (маркетинговий, науково-технічний, інформаційний). Вони тісно перетинаються між собою, проте максимально можливе виявлення і використання резервів по кожному з напрямків є імпульсом розвитку підприємства в цілому.

Окремо зупинимось на понятті «інвестиційний потенціал», оскільки саме інвестиційні можливості підприємства забезпечують розширене відтворення.

Дане поняття досліджувалося в багатьох літературних джерелах, проте вчені не прийшли до єдиної думки і точного визначення цієї економічної категорії.

Так, В.І. Афонін, Л.С. Валінурова та О.Б. Казакова інвестиційний потенціал визначають як «сукупність інвестиційних ресурсів, які включають матеріально-технічні, фінансові і нематеріальні активи (володіння правами власності на об'єкти промисловості, видобуток корисних копалин, акумулювання інформації у сфері соціально-економічних, ринкових відносин, накопичений досвід і т. п.)» [7, с. 40; 8].

На думку В.В. Бочарова, інвестиційний потенціал виступає в ролі сукупного інвестиційного попиту, який характеризується тим, що власники інвестиційних ресурсів мають накопичений капітал, але не перетворюють його по тим або іншим причинам у реальну пропозицію капіталу; це джерело для майбутнього інвестування [9].

О.Л. Ворсовський інвестиційний потенціал підприємства визначає як сукупність організованих у

певних соціально-економічних формах ресурсів, які знаходяться у взаємозв'язку, що можуть за певних діючих внутрішніх та зовнішніх чинників інвестиційного середовища бути спрямовані на досягнення стратегічних цілей інвестиційної діяльності підприємства [10].

За визначенням І.З. Должанського і Т.О. Загорної, інвестиційний потенціал – це сукупність інвестиційних можливостей підприємства, використання яких спрямоване на досягнення цілей його інвестиційної стратегії [4].

Н.В. Кисельова та Г.П. Подшиваленко під інвестиційним потенціалом розуміють «здатності регіональної економічної системи до досягнення максимального результату в даних умовах» [11, с. 386].

В.Л. Пілюшенко під інвестиційним потенціалом розуміє сукупність наявних матеріальних, нематеріальних, трудових та організаційно-управлінських ресурсів підприємства, що характеризує його спроможність прийняти та освоїти інвестиційні кошти [5].

О.С. Федонін трактує «інвестиційний потенціал як головну складову фінансового потенціалу, розуміючи під ним можливості для здійснення простого і розширеного відтворення» [6, с. 14].

У свою чергу, М.М. Туріянська відзначає, що інвестиційний потенціал підприємства – це сукупність накопичених у результаті господарської діяльності власних ресурсів, які можуть бути використані для інвестицій без порушення поточної роботи [12].

Різноманітність визначення сутності категорії «інвестиційний потенціал підприємства» пояснюється тим, що різні дослідники визначали дану категорію відповідно до окремих аспектів вивчення її реалізації та формування. Проаналізувавши вищевказані визначення формулювань «інвестиційний потенціал підприємства», можна виділити два підходи до його розуміння. Перший базується на розумінні даного виду потенціалу як ресурсної сукупності, а другий – на можливості використання ресурсів.

Вивчення економічної літератури з даного питання дає можливість виділити такі підходи тлумачення поняття «інвестиційний потенціал»:

- належним чином упорядкована сукупність інвестиційних ресурсів;

- сукупність інвестиційних можливостей підприємства, використання яких спрямоване на досягнення цілей його інвестиційної стратегії;

- наявні і приховані можливості підприємства для здійснення простого і розширеного відтворення;

- сукупний інвестиційний попит;

- сукупність організованих певних соціально-економічних ресурсів, які перебувають у взаємозв'язку та можуть, за певних діючих внутрішніх і зовнішніх факторів інвестиційного середовища, бути спрямовані на досягнення стратегічних цілей інвестиційної діяльності.

Виходячи з усього вищевказаного, можна визначити, що інвестиційний потенціал підприємства – це сукупність прихованих інвестиційних ресурсів, джерел, можливостей, засобів, запасів, які під впливом зовнішніх або внутрішніх факторів інвестиційного середовища формуються і починають взаємодіяти між собою для вирішення поставлених стратегічних завдань в результаті інвестиційної діяльності підприємства.

Інвестиційний потенціал є вирішальним у забезпеченні економічного зростання підприємства, відіграє важливу роль у розвитку інших його потен-

ційних можливостей (виробничих, інноваційних, фінансових, маркетингових і т. п.) за рахунок інвестиційної діяльності.

Існує три аспекти, в рамках яких доцільно розглядати інвестиційний потенціал підприємства:

- здатність реалізовувати реальні інвестиційні проекти (капіталовкладення);

- спроможність залучати зовнішні інвестиційні ресурси, тобто бути привабливим для інвесторів;

- можливість здійснювати фінансове інвестування в якості додаткового джерела прибутку.

З метою розширення і вдосконалення виробництва будь-якому підприємству необхідні реальні інвестиції, тому рано чи пізно керівництво кожного підприємства замислюється про залучення зовнішніх фінансових ресурсів. Успішність цього залежить від ряду факторів, в першу чергу від інвестиційної привабливості самого підприємства. Інвестиційна привабливість – досить складне поняття, яке включає в себе виробничі, фінансові та організаційні характеристики.

Інвестиційна діяльність підприємства може і не обмежуватися лише реалізацією реальних інвестиційних проектів. В якості додаткового джерела доходу можна розглядати фінансові вкладення в цінні папери, що вимагає формування та виконання ряду завдань. Успішність реалізації даних заходів буде свідчити про успішну реалізацію інвестиційного потенціалу в частині фінансового інвестування.

Таким чином, інвестиційний потенціал – це приховані можливості, які дозволяють відкривати нові перспективи в роботі підприємства з метою вдосконалення його поточної діяльності та збільшення фінансового результату. Тому серед стратегічних завдань розвитку суб'єктів господарювання доцільним є пошук інвестиційних можливостей і реалізація інвестиційного потенціалу підприємства.

У сучасній практиці розглядаються три основних варіанти формування інвестиційного потенціалу підприємств.

При першому варіанті домінують внутрішні негативні чинники, а зовнішні є сприятливими. Реалізацію інвестиційного потенціалу при цьому можна провести за допомогою оптимізації бізнесу підприємства, причому незалежно від зовнішньої кон'юнктури. Така ситуація характерна для країн зі сприятливим інвестиційним кліматом. При цьому наявні інвестиційні можливості можуть бути реалізовані досить швидко, а інвестиційний потенціал, як правило, в цьому випадку помірний.

При другому варіанті переважають зовнішні негативні фактори, а внутрішні є сприятливими. Реалізація інвестиційного потенціалу полягає в поліпшенні інвестиційного клімату, хоча інвестиції досить ризиковані. Інвестиційний потенціал при цьому може досягти значного розміру, але тільки якщо несприятливі зовнішні фактори будуть зберігатися протягом тривалого часу. Очевидні переваги мають інвестори, пристосовані до таких умов господарювання та мають режим найбільшого сприяння від державних органів.

Третій варіант формування інвестиційного потенціалу підприємств характеризується негативними внутрішніми та несприятливими зовнішніми чинниками. У цьому випадку інвестиційний потенціал може досягти великих показників, але капіталовкладення при цьому вкрай ризиковані (контрагенти намагаються утримуватися від інвестування).

Отже, формується інвестиційний потенціал шляхом поступового накопичення інвестиційних мож-

ливостей, які не можуть бути реалізовані підприємством миттєво. На підставі інвестиційного потенціалу формується інвестиційна привабливість підприємства – це показник, який базується на розрахунках співвідношення інвестиційного ризику від вкладень в підприємство та інвестиційного потенціалу підприємства. Тобто він відображає, якою мірою, виходячи з фактичного положення і перспектив розвитку підприємства в майбутньому, ризику, пов'язані з інвестуванням, компенсуються доходами, які ці інвестиції можуть принести.

Висновки. Інвестиційний потенціал підприємства характеризується рівнем його інвестиційної привабливості для інвесторів і наявністю у нього власних інвестиційних ресурсів. Оцінювання інвестиційного потенціалу та його формування доцільно здійснювати, враховуючи здатність підприємства акумулювати необхідний обсяг інвестиційних ресурсів, а також ефективно здійснювати їх вкладення.

Варіантами формування інвестиційного потенціалу підприємства можуть виступати:

1. Домінуючі внутрішні негативні чинники разом з тим зі сприятливими зовнішніми. Реалізація інвестиційного потенціалу при цьому можлива шляхом оптимізації діяльності підприємства незалежно від зовнішньої кон'юнктури.

2. Переважаючі зовнішні негативні фактори одночасно зі сприятливими внутрішніми. Тоді реалізація інвестиційного потенціалу полягає в поліпшенні інвестиційного клімату, інвестиції мають досить ризикований характер.

3. Негативні внутрішні чинники збігаються з негативними зовнішніми. Інвестиційний потенціал може досягати великих розмірів, проте значно збільшується ризикованість капіталовкладень, в цьому випадку контрагенти намагаються утримуватися від інвестування.

Формування та розвиток інвестиційного потенціалу повинні здійснюватися з урахуванням принципів, що зумовлюють його використання, а саме:

- розмір потенціалу має бути достатнім для забезпечення ефективного розвитку підприємства відповідно до обраної ним інвестиційної стратегії;

- рівень інвестиційної активності повинен відповідати поточним та перспективним потребам розвитку підприємства;

- інвестиційний потенціал повинен бути гнучким до впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища та за необхідності перерозподіляти невикористані ресурси між різними видами діяльності, тим самим забезпечуючи повне використання фінан-

сового, виробничого та трудового потенціалів підприємства;

- інвестиційний потенціал повинен використовуватись у тісному взаємозв'язку з інноваційним потенціалом, що дасть змогу забезпечити конкурентні переваги підприємства та його продукції на ринку.

- встановлення раціонального співвідношення між власними, позиковими та залученими ресурсами для забезпечення фінансової стійкості підприємства і підвищення рівня рентабельності власного капіталу тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент : [учеб. курс] / И.А. Бланк ; 2-е изд., перераб. и доп. – К. : Эльга: Ника- Центр, 2013. – 672 с.
2. Ворсовський О.Л. Фінансово-інвестиційні ресурси підприємств України / О.Л. Ворсовський // АгроСвіт. – Київ : АгроСвіт, 2010. – № 15. – С. 40–43.
3. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України : у 3-х т. Т. 2 / За ред. [акад. НАН України В.М. Гесця, акад. НАН України В.П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б.Є. Кваснюка]. – К. : Фенікс, 2007. – 564 с.
4. Должанський І.З., Загорна Т.О., Удалих О.О., Герасименко І.М., Ращупкіна В.М. Управління потенціалом підприємства : [навч. посіб.] / [І.З. Должанський, Т.О. Загорна, О.О. Удалих, І.М. Герасименко, В.М. Ращупкіна]. – К. : Центр учбової літератури, 2006 – 362 с.
5. Пілюшенко В.Л., Сердечна Л.В., Аракелова Л.В. Маркетинг послуг : [навч.-метод. Комплекс] / [В.Л. Пілюшенко, Л.В. Сердечна, Л.В. Аракелова] ; Донец. держ. ун-т упр. – Донецьк : НОУЛІДЖ, 2011. – 322 с.
6. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : [навч. посіб.] / [О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексюк]. – Київ : КНЕУ, 2004. – 316 с.
7. Афонин В.И. Инновационный менеджмент и экономическая оценка реальных инвестиций : [учеб. пособ.] / И.В. Афонин. – М. : Гардарики, 2006. – 301 с.
8. Валинурова Л.С., Казакова О.Б. Инвестирование : [учебник для вузов] / Л.С. Валинурова, О.Б. Казакова. – М. : Волтерс Клувер, – 2010. – 448 с.
9. Бочаров В.В. Финансово-кредитные методы регулирования рынка инвестиций / В.В. Бочаров. – М. : Финансы и статистика, 1993. – 144 с.
10. Ворсовський О.Л. Теоретико-методичні основи інвестиційного потенціалу підприємств / О.Л. Ворсовський // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 15. – С. 8–11.
11. Киселева Н.В., Боровикова Т.В., Захарова Г.В. и др. Инвестиционная деятельность : [учеб. пособ.] / [Н.В. Киселева, Т.В. Боровикова, Г.В. Захарова и др.] ; под ред. Г.П. Подшиваленко и Н.В. Киселевой ; 2-е изд., стер. – М. : КНОРУС, 2006. – 456 с.
12. Туріяньска М.М. Інвестиційні джерела : [монографія] / М.М. Туріяньска. – Донецьк : Юго-Восток, Лтд., 2004. – 317 с.